

**Så här
skriver du
lättläst**

Innehåll:

1. Vad är lättläst?	4
2. Varför behövs lättläst?	5
3. Vem behöver lättläst?	6
4. Hur tänker du lättläst?	7
5. Hur skriver du lättläst?	8
6. Hur ser lättläst ut?	12
7. Tillämpningar	13
8. Hur ser lättläst på webben ut?	14

Delegationen för informationsspridning har understött utarbetandet av denna broschyr.

Text: Maria Österlund

Layout: Antti Ollikainen

Utgivare: LL-Center / FDUV

Tryck: Arkmedia 2011

Förord

– Lättläst? Det är väl text skriven med stor stil? föreslår folk när jag berättar vad jag jobbar med.

– Ja, lättläst är oftast skrivet med lite större stil än vanlig text, men stor stil räcker inte för att göra en text lättläst, brukar jag svara.

LL-texter i böcker, tidningar och broschyrer har existerat i över tjugo år. Trots det är begreppet LL, eller lättläst, fortfarande obekant för väldigt många.

Jag har själv jobbat med den lättlästa tidningen LL-Bladet i bortåt 20 år. Mycket har hänt på den tiden. Målgruppen för lättläst har utvidgats väldigt mycket. Det finns idag lättläst som riktar sig direkt till barn, i början var LL-text uttryckligen riktad till vuxna läsare. Lättläst har också börjat användas inom pedagogiken och det har konstaterats att LL-material fungerar bra för äldre med minnessjukdomar.

Sättet att skriva lättläst har också utvecklats. Vi har till exempel insett vikten av att få flyt i den lättlästa texten genom att variera korta och längre meningar. Vi har också insett att det är viktigt att använda bindeord för att få fram betydelsen.

Lättläst finns idag i många olika svårighetsgrader och för flera olika medier. Det finns ett växande antal webbplatser som helt eller delvis är LL-anpassade. Och det finns till och med LL-radionyheter, tyvärr ändå bara på finska.

Den här lilla broschyren med skrivregler för LL-text har vi gjort för dig som funderar på hur man skriver lättläst, och för dig som kanske bara är nyfiken på vad LL är för något. Jag hoppas att vi lyckas ge svar på åtminstone en del av dina frågor.

Maria Österlund, LL-Bladets redaktör

1. Vad är lättläst?

Med lättläst avses text som är lätt att läsa och förstå. Lättläst förkortas ofta LL.

Sida i lättläst tidning

24. Mars 2017
INRIKES 3

Näsinneulo fyller 40 år

17 Landstingsråd i Länssamfundet, där blanda näsinneulo är Matti Vanhanen i TVN. Näsinneulo är Matti Vanhanen som har varit riksdagsledamot sedan 2011. Han har varit riksdagsledamot sedan 2011. Han har varit riksdagsledamot sedan 2011.

SFP behåller sina nio platser

17 Riksdagsledamöter i SFP. Näsinneulo är Matti Vanhanen som har varit riksdagsledamot sedan 2011. Han har varit riksdagsledamot sedan 2011.

Sannfinländarna tog brakseger i riksdagsvalet

17 Sannfinländarna är nu det tredje största partiet i riksdagen. Partiet har 39 riksdagsledamöter. I den första riksdagen hade partiet bara fem ledamöter. Partiet som led av Timo Soini tog alltså en brakseger i valet.

17 Sannfinländarna hade alltså 39 riksdagsledamöter i riksdagen. Partiet har 39 riksdagsledamöter i riksdagen. Partiet har 39 riksdagsledamöter i riksdagen.

Parti	Riksdagsledamöter
Sannfinländarna	44
SuP	42
Sannfinländarna	39
Centern	35
Suomen Kristilliset	14
Upplysningen	10
SFP	10
Kristdemokraterna	6

I valet valdes 200 ledamöter till riksdagen. Här ser du hur många ledamöter de olika partierna har.

Sannfinlingspartiet är det största partiet i riksdagen med 44 ledamöter. Kristdemokraterna är det minsta partiet med bara 6 riksdagsledamöter.

LL-text är enklare än standardspråk både vad gäller ordförråd, uppbyggnad och innehåll.

LL riktar sig till personer som har svårt att läsa och eller förstå standardspråk.

Sida i vanlig dagstidning

Katainen: Portugalpaketet måste godkännas av Finland

Soini säger att han inte kommer att underkasta sig de gamla partiers villkor i förhandlingarna.

Portugalpaketet väntas godkännas av riksdagen i slutet av april. Katainen säger att han inte kommer att underkasta sig de gamla partiers villkor i förhandlingarna. Han vill istället se ett nytt paket som tar hänsyn till de nya förhållningarna. Katainen säger att han inte kommer att underkasta sig de gamla partiers villkor i förhandlingarna. Han vill istället se ett nytt paket som tar hänsyn till de nya förhållningarna.

Portugalpaketet väntas godkännas av riksdagen i slutet av april. Katainen säger att han inte kommer att underkasta sig de gamla partiers villkor i förhandlingarna. Han vill istället se ett nytt paket som tar hänsyn till de nya förhållningarna.

Taka Soini säger att han inte kommer att underkasta sig de gamla partiers villkor i förhandlingarna. Han vill istället se ett nytt paket som tar hänsyn till de nya förhållningarna. Soini säger att han inte kommer att underkasta sig de gamla partiers villkor i förhandlingarna. Han vill istället se ett nytt paket som tar hänsyn till de nya förhållningarna.

"Samlingspartiet behöver parhästen SFP som motkraft i nya regeringen"

Soini säger att han inte kommer att underkasta sig de gamla partiers villkor i förhandlingarna. Han vill istället se ett nytt paket som tar hänsyn till de nya förhållningarna. Soini säger att han inte kommer att underkasta sig de gamla partiers villkor i förhandlingarna. Han vill istället se ett nytt paket som tar hänsyn till de nya förhållningarna.

Soini säger att han inte kommer att underkasta sig de gamla partiers villkor i förhandlingarna. Han vill istället se ett nytt paket som tar hänsyn till de nya förhållningarna. Soini säger att han inte kommer att underkasta sig de gamla partiers villkor i förhandlingarna. Han vill istället se ett nytt paket som tar hänsyn till de nya förhållningarna.

Soini säger att han inte kommer att underkasta sig de gamla partiers villkor i förhandlingarna. Han vill istället se ett nytt paket som tar hänsyn till de nya förhållningarna. Soini säger att han inte kommer att underkasta sig de gamla partiers villkor i förhandlingarna. Han vill istället se ett nytt paket som tar hänsyn till de nya förhållningarna.

Soini säger att han inte kommer att underkasta sig de gamla partiers villkor i förhandlingarna. Han vill istället se ett nytt paket som tar hänsyn till de nya förhållningarna. Soini säger att han inte kommer att underkasta sig de gamla partiers villkor i förhandlingarna. Han vill istället se ett nytt paket som tar hänsyn till de nya förhållningarna.

"Nu betalar Finland för att ingen folkomröstning hölls om euron"

Soini säger att han inte kommer att underkasta sig de gamla partiers villkor i förhandlingarna. Han vill istället se ett nytt paket som tar hänsyn till de nya förhållningarna. Soini säger att han inte kommer att underkasta sig de gamla partiers villkor i förhandlingarna. Han vill istället se ett nytt paket som tar hänsyn till de nya förhållningarna.

Soini säger att han inte kommer att underkasta sig de gamla partiers villkor i förhandlingarna. Han vill istället se ett nytt paket som tar hänsyn till de nya förhållningarna. Soini säger att han inte kommer att underkasta sig de gamla partiers villkor i förhandlingarna. Han vill istället se ett nytt paket som tar hänsyn till de nya förhållningarna.

Soini säger att han inte kommer att underkasta sig de gamla partiers villkor i förhandlingarna. Han vill istället se ett nytt paket som tar hänsyn till de nya förhållningarna. Soini säger att han inte kommer att underkasta sig de gamla partiers villkor i förhandlingarna. Han vill istället se ett nytt paket som tar hänsyn till de nya förhållningarna.

Soini säger att han inte kommer att underkasta sig de gamla partiers villkor i förhandlingarna. Han vill istället se ett nytt paket som tar hänsyn till de nya förhållningarna. Soini säger att han inte kommer att underkasta sig de gamla partiers villkor i förhandlingarna. Han vill istället se ett nytt paket som tar hänsyn till de nya förhållningarna.

Urpilainen nöjd med SDP:s resultat i Vasa valkrets

Urpilainen är nöjd med SDP:s resultat i Vasa valkrets. Hon säger att hennes parti har gjort ett bra jobb och att hon är glad över de nya utmaningarna som kommer att följa. Hon nämner också sin egen roll i partiets framgångar och uttrycker hopp om fortsatt framgång i framtiden.

Centerpartar skyllyer förlusten på valbidragsskandalen

Centerpartarna skyllyer förlusten på valbidragsskandalen. De säger att de har gjort ett bra jobb och att de inte kommer att underkasta sig de gamla partiers villkor i förhandlingarna. De vill istället se ett nytt paket som tar hänsyn till de nya förhållningarna.

Centerpartarna skyllyer förlusten på valbidragsskandalen. De säger att de har gjort ett bra jobb och att de inte kommer att underkasta sig de gamla partiers villkor i förhandlingarna. De vill istället se ett nytt paket som tar hänsyn till de nya förhållningarna.

2. Varför behövs lättläst?

LL innebär tillgänglighet till information och kultur för personer som har svårt att ta till sig text i vanliga böcker, tidningar, informationsbroschyrer och webbsidor. LL innebär tillgänglighet för personer med inlärningssvårigheter och kommunikationshandikapp på motsvarande sätt som fysisk hinderlöshet innebär tillgänglighet för personer som är rullstolsburna.

Sida i lättläst broschyr

Livsmedlets namn

Livsmedlets namn berättar vilket slags livsmedel förpackningen innehåller. Med hjälp av namnet kan man skilja livsmedlet från andra, nästan likadana livsmedel. Namn på livsmedel är till exempel *rågbröd*, *jordgubbsyoghurt* och *mjölkchoklad*. Namnet ska ge så mycket information som möjligt om vad livsmedlet är gjort av.

Vissa livsmedel har skyddade namn. Livsmedel som tillverkas bara på ett visst ställe eller på ett visst sätt kan få skyddade namn. Namnet *fetaost* får till exempel användas bara på sådan ost som tillverkas i Grekland.

Förutom livsmedlets namn finns det oftast också ett varumärke eller ett handelsnamn på förpackningen.

Livsmedlets namn måste beskriva de ingredienser som livsmedlet är tillverkat av.

65% av mjölet i det här rågbrödet är rågmjöl.

LL är en förutsättning för att fler ska ha möjlighet att vara delaktiga i samhället.

LL-versioner gör informationen och kulturen i vårt samhälle tillgänglig för många fler.

Sida i vanlig broschyr

Livsmedlets beteckning

Beteckningen har som uppgift att exakt berätta vad förpackningen innehåller. Beteckningen specificerar livsmedlet och åtskiljer det från sådana livsmedel, som man annars kunde förväxla det med.

Utöver beteckningen är förpackningen vanligen försedd med ett varumärke, handelsnamn eller fantasinamn. Det ersätter ändå inte livsmedlets egenliga beteckning.

Vid bildning av beteckningen skall följande principer följas:

- Vissa livsmedels beteckning och sammansättning är lagstadgad och i sådana fall skall denna beteckning användas (exempel bredbara fetter, mjölk- och mjölkprodukter, korn, sylt, saft, choklad).
- I övriga fall bildas livsmedlets beteckning så att den så väl som möjligt beskriver livsmedlets sammansättning (exempel havre-, äppel- och nötmjöl).
- Om en beteckning är etablerad så att den är allmänt vedertagen, även om den inte beskriver sammansättningen, kan den användas (exempel potatisbakelse, fransbröd, skomakarlar, lasagne).

Beteckningen får inte vara vilseledande. Jordgubbnyoghurt skall till exempel innehålla jordgubbar och ha jordgubbssmak. Mängden är inte fastställd, men den skall anges på förpackningen. Om en produkt inte innehåller jordgubbar, utan smaken istadkommit med hjälp av aromer, skall beteckningen vara "yoghurt med jordgubbssmak".

Beteckningen "rågbröd" används endast på sådant bröd, där andelen råg räknad av mängden spannmålsvaror är minst 50 %. Om mängden råg är mindre än 50 %, skall beteckningen vara "rågblandbröd".

Beteckningen "skinka" kan användas endast på en sådan helköttsprodukt, i vilken utöver skinka använts endast salt, vatten, kryddor och glukos eller stärkelseinnehållare och tillåtna tillsatser. Om en produkt också innehåller proteinberedningar eller andra bindemedel (fäberprodukter och modifierad stärkelse), skall beteckningen vara "skinkberedning" eller "skinkpallag".

3. Vem behöver lättläst?

Internationellt talas det om att 10 procent av befolkningen behöver lättläst. Centrum för lättläst i Sverige säger sig skriva för den lässvaga allmänheten, omkring 25 procent av de vuxna i Sverige. I Finland är uppskattningen av målgruppen försiktigare. Vi räknar med att mellan 200 000 och 350 000 finländare hör till målgruppen för lättläst, omkring 4–7 procent av befolkningen.

Människor kan behöva lättläst av många olika orsaker. De kan till exempel ha någon funktionsnedsättning som utvecklingsstörning, autism eller afasi. De kan ha läs- och skrivsvårigheter eller lida av en minnessjukdom. En del läsare behöver lättläst fortgående, andra bara under en övergångsperiod. Till den sistnämnda gruppen hör personer som lär sig ett nytt språk.

Mängden text ökar i vårt samhälle och situationer där det krävs läskunnighet blir allt fler. Det här leder också till att behovet av lättläst ökar.

4. Hur tänker du lättläst?

När du skriver lättläst är det bra att tänka på **vem** du skriver för, på det sättet kan du anpassa svårighetsgraden på texten.

Du ska också tänka på **vad** du vill ha sagt, och ta med **bara det nödvändiga**.

Skriv det **viktigaste först** och håll texten **kort**.

5. Hur skriver du lättläst?

En förutsättning för att kunna skriva lättläst är att man tänker klart och själv förstår det man skriver.

Tänk på vilken typ av text du ska skriva.

Olika textgenrer har olika egenskaper – det här gäller också för LL-texter. Nyhetstexter och skönlitterära texter ska gå att känna igen också i LL-versioner.

När du skriver ska du i första hand följa allmänna rättskrivningsregler och tumma på dem bara när lättlästheten kräver det.

När du skriver lättläst räcker det inte att bara följa vissa regler eller lära sig en teknik.

Din egen kreativa insats som skribent är minst lika viktig som när du skriver annan text.

Beakta språkets olika nivåer.

Den som skriver lättläst eller omarbetar till LL måste beakta olika nivåer i språket.

Det räcker inte att bara göra ordförrådet enklare.

Tänk på följande:

- Textnivån: Vem skriver du för? Vad skriver du om?
Vilka saker ska du ta med, vad är klokare att lämna bort?
- Ordförråd: Vanliga ord är enklare att förstå. Långa ord är besvärligare att läsa. Men, för en särskild grupp läsare kan också ovanliga begrepp vara enkla att förstå.
En fotbollsfantast förstår till exempel troligen ord som offside och straffspark.
- Terminologi: Termer som är svåra, men viktiga och allmänt använda kan vara bra att ha med också i lättläst text.
Men termerna måste förstås förklaras. På det sättet kan läsaren hänga med i diskussionen och lättare förstå till exempel vad som sägs i tv-nyheterna.
Exempel på sådana termer kunde vara kollektivavtal, vårdnadshavare och garantipension.
- Ordförklaringar: Ordlistor används sällan i lättlästa texter, det beror på att det är svårt för en svag läsare att hoppa mellan ordlistan och texten. Det är bättre att förklara ett svårt ord direkt i texten.
- Satskonstruktioner: Långa och komplicerade meningar bör undvikas. För att texten ska få ett flyt är det bra att blanda korta och lite längre meningar. Det är viktigt att se till att texten är logisk och att meningarna hänger ihop.

Tänk på följande när du börjar skriva:

- **Skriv kort**, tänk på att läsningen är jobbig för din läsare. En lång text uppfattas oftast som svårare än en kort. Du ska ändå akta dig för att göra texten så kort att något riktigt viktigt måste lämnas bort och det uppstår luckor i texten.
- **Var försiktig med svåra och långa ord.** Om ett svårt ord eller begrepp är nödvändigt, förklara. Använd helst vanliga och enkla ord i din förklaring.
- **Skriv gärna korta meningar.** Undvik många bisatser. Det är skönt för din läsare att komma till punkt och få ta en paus. Om meningen är för lång kanske läsaren inte minns hur meningen började när han kommer till slutet.

Mening med bindeord, exempel 1:

– **Det regnar och är kallt. Jag går till stranden.**

Betydelsen kommer bättre fram om du skriver:

– **Det regnar och är kallt, men jag går ändå till stranden.**

- Kom ändå ihåg att **bindeord är viktiga**. För att texten ska löpa och förståelsen ska bli klar är bindeord viktiga. Exempel på bindeord är men, därför, alltså.
- Skriv **konkret**, abstraktioner är svåra. Skriv hellre buss och tåg än kollektivtrafik.
- Skriv gärna i **aktiv form**, subjektet är viktigt för förståelsen. Skriv hellre: Stadsstyrelsen bestämde att Johansson får bygga ett nytt hus, än Johanssons anhållan om byggnadstillstånd förordades.

Mening med bindeord, exempel 2:

– **Kalle fryser. Kalle eldar i sin spis.**

Betydelsen kommer bättre fram om du skriver:

– **Kalle fryser, därför eldar han i sin spis.**

- **Var försiktig med bildspråk.** Uttryck som att *kasta ett öga på något* eller att *gå över ån efter vatten* kan leda till missförstånd om de tolkas bokstavligt. I vissa fall kan det ändå vara befogat att använda bildspråk, se då till att betydelsen blir klar av sammanhanget eller förklara.

Att kasta ett öga

Så kan det se ut ifall uttrycket uppfattas bokstavligt.

- **Undvik långa och svåra sifferserier.** 1 miljon är oftast lättare att förstå än 1 000 000. Nästan 7 000 är lättare att uppfatta än 6 859. Det kan också vara bra att sätta siffran i ett sammanhang, beskriv med ord som mycket, litet, många eller få. Procentsatser kan vara besvärliga att förstå. Hälften är troligen lättare att förstå än 50 procent och största delen är lättare att uppfatta än 85 procent.
- **Undvik negationer.** Skriv hellre tröjan är dyr än tröjan är inte billig.
- **Var inte rädd för att upprepa** samma ord flera gånger. Många synonymer kan göra texten svårare att förstå. Exempel: Upprepa hellre ordet varg än att använda synonymer som rovdjur och gråben. Använd pronomen med förstånd, försäkra dig om att det är solklart vem hon eller han syftar på.
- Sträva efter att ha bara **en tanke i en mening**. Akta dig för att lasta för mycket information i samma mening.
- **Var logisk och kronologisk.** Hoppa inte i tid eller från sak till sak. Börja med det bekanta och ta det nya sen.
- **Var intressant.** En intressant text lockar till läsning.

6. Hur ser lättläst ut?

En LL-publikation bör ha en enkel, redig och luftig men ändå stilig ombrytning.

- Texten är ombruten med radfall (ojämn högerkant).
(se exempel till höger).
- Man har lagt extra mycket uppmärksamhet vid hur texten fördelas på olika rader.
En ny mening börjar oftast på ny rad.
- Raderna är ganska korta, helst inte mer än 50–55 tecken per rad.
- Man undviker att dela ord (förutom när det gäller långa sammansatta ord).
- Bokstäverna (fonten) är större än i vanlig tryckt text, vanligen mellan 11 och 16 punkter.
- Texten är satt med ett bekant typsnitt (font).
I löpande text är det ofta klokt att använda bokstäver med ”svans” (serif). Till exempel Garamond, Baskerville, Times.

Exempel:

Text skriven med radfall

En LL-text skrivs med smal spalt och ojämn högermarginal.

Byt rad efter punkt.

Dela upp långa meningar på ett naturligt ställe, så långt som möjligt enligt principen en tanke på en rad.

Lämna en blankrad mellan varje stycke.

Det gör texten luftigare och lättare att läsa.

Samma text utan radfall skulle se ut så här:

En LL-text skrivs med smal spalt och ojämn högermarginal. Byt rad efter punkt. Dela upp långa meningar på ett naturligt ställe, så långt som möjligt enligt principen en tanke på en rad. Lämna en blankrad mellan varje stycke. Det gör texten luftigare och lättare att läsa.

- Det finns gott om rum mellan raderna (2–6 punkter större radavstånd än normalt) och blankrad mellan styckena.
- Bilderna är viktiga i LL-publikationer. Bilderna ska ändå väljas med omsorg, de bör vara konkreta och stöda texten.
- En lyckad LL-publikation är redig. Den innehåller inte för många grafiska finesser som till exempel många olika stiltyper, onödiga linjer, textramar eller färgplattor. Kursiv stil och versaler ska användas sparsamt och med eftertanke. Långa avsnitt satta med kursiv stil försvårar läsningen.
- Negativ stil, alltså vita bokstäver på färgad bakgrund, ska användas med försiktighet. Det samma gäller text med bokstäver i annan färg än svart. Det viktiga är att kontrasten mellan bokstäverna och bakgrunden är tillräckligt stor. Till exempel ljusblå text på grå bakgrund kan vara svår att läsa.

7. Tillämpningar

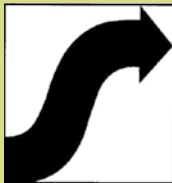
Det finns lättläst skönlitteratur, både nyskriven sådan och LL-bearbetningar av vanlig litteratur. Det finns lättlästa fackböcker om allt från matlagning till bilar.

Det finns lättlästa nyhetstidningar, i Finland LL-Bladet på svenska och Selkouutiset på finska (Selkosanomat från början av 2012).

Det finns lättläst samhällsinformation i broschyrform och på webben, ofta gjord i samarbete mellan LL-Center och en myndighet eller organisation. Det finns också webbplatser som har fått LL-märkning. På finska finns också lättförståeliga radionyheter, Selkouutiset, som sänds dagligen.

LL-symbolen i Finland

8. Hur ser lättläst på webben ut?

Det är viktigt att både teknik och språk är tillgängliga.

Strukturen ska vara tydlig och följa allmänna LL-regler. Länkarna ska vara tydliga och helst finnas högt uppe på sidan.

Det är bra med en fast navigationsmeny i ena kanten så att läsaren inte tappar bort sig från den lättlästa avdelningen.

Bilderna bör vara logiskt placerade och gå att ladda ner snabbt.

Texten ska vara tillräckligt stor och satt med ett vanligt typsnitt, helst utan serifer (utan svans).

The screenshot shows a web browser window displaying the Papunet website. The browser's address bar shows the URL <http://papunet.net/ll-sidor/>. The website has a clean, accessible design with a white background and orange accents. At the top, there is a navigation bar with the Papunet logo and the text "Lättlästa sidor". Below this, there is a search bar and a "50x" magnification indicator. The main content area is divided into three columns. On the left, there is a vertical navigation menu with the following items: "Första sidan", "Aktuellt", "Lättlästa nyheter", "Infopaketer", "Berättelser", "LL-böcker", "LL-Bladet", and "Broschyrer". The middle column features a heading "Första sidan" with a speaker icon and the text "Välkommen till Papunets lättlästa sidor". Below this, there is a paragraph of text: "På de här webbsidorna kan du läsa lättlästa texter på svenska. Du kan bland annat läsa artiklar ur den lättlästa tidningen [LL-Bladet](#) och lättläst information om olika ämnen. Det här är Papunets nya webbsidor som öppnade 31.1.2011. Vad tycker du om de nya sidorna? Du får gärna skicka en kommentar till oss via [Responssidan](#). På LL-Centers hemsida kan du läsa mer om vad lättläst är: www.ll-center.fi." The right column features a heading "Nytt på de lättlästa sidorna" and a large image of a book cover titled "Riksdagsval 2011". Below the image, there is a link: "En lättläst broschyr om riksdagsvalet 2011." At the bottom of the page, there is a footer with the text "Om webbplatsen | Respons | Papunet.net | LL-Center".

- Lättläst? Det är väl text skriven med stor stil?
- Ja, lättläst är oftast skrivet med lite större stil än vanlig text, men stor stil räcker inte för att göra en text lättläst.

Den här lilla broschyren med skrivregler för LL-text har vi gjort för dig som funderar på hur man skriver lättläst, och för dig som kanske bara är nyfiken på vad LL är för något.

LL-Center www.ll-center.fi

